

SENSURI POETICE ALE CROMONIMULUI NEGRU ÎN OPERA POETICĂ A LUI BOGDAN GHIU

Lilia RĂCIULA, PhD
Alecru Russo Bălți State University, Moldova

raciula@mail.ru

Abstract: The present research deals with the poetic works of Bogdan Ghiu from the perspective of examining the chromatic symbolism of 'black'. The poet's imaginary images become elements-concepts of his writing: the page, the period, the letter, etc., all these being attributed a chromatic scale. 'White' and 'black' are two essential colours used by the poet to construct images in his poetry. The black colour by symmetry postulates the existence of white and vice versa; thus, a poetic image is being created in the colours of the chess game – black and white. This chromatic opposition may serve as inference to the coal drawing or engravings, or even to the arts of graffiti. As a veritable artist, the poet uses basic signs, such as the dash and the dot to obtain complex images, and harnesses the plain and economical sign – the dot (white and black) – to express profound imageries. From the point of view of semiotics, white and black constitute a system in the poet's chromatic code, where the white period stands for the creation of the divine world while the black one – the poet's creation.

Keywords: chromatic, black, white, poetic meaning, textualism.

Motto: „Scrisul
rămâne o artă pe deplin umană și divină, scriind poți face acel semn
ca abisul în care să se resoarbă lumile,
scriind, hîrtia poate lua foc de lumina lui Dumnezeu...”
(Cezar Ivănescu)

Reprezentant al „lunediştilor”, al Cenaclului de luni, condus de N. Manolescu, Bogdan Ghiu se înscrie în direcția poeziei „textului” (Alexandru Mușina), practicând „ceea ce se cheamă, în terminologia consacrată, poezia poeziei” [4, p. 405], fiind, precum afirmă același N. Manolescu, „[...] printre puținii care au rămas, până târziu, fideli textualismului, sub semnul căruia E. Simion l-a așezat de timpuriu și definitiv” [5, p.1351].

În această ordine de idei, pentru a creiona mai pregnant profilul și imaginarul poetului Bogdan Ghiu, găsim de cuviință să punem în

lumină un moment nelipsit de relevanță și în planul textualismului, „care pune în relație eul individual cu textul, orice manifestare a eului fiind o generare / resuscitare / reasamblare de text” “[7, p.96]. E vorba de amintirile evocate de N. Manolescu despre ezitarea în fața cuvântului sau tăcerea poetului: „Pe Bogdan Ghiu l-am văzut de mai multe ori înainte de a-l vedea. Dacă un cunoscut mare poet român a început să vorbească de la patru ani (aluzie la poetul „mut ca o lebădă”- Lucian Blaga), Bogdan Ghiu n-a încercat s-o facă nici la douăzeci și patru. Îl cunosc de o bună bucată de vreme și nu cred să fi auzit din gura lui mai mult de câteva cuvinte. Și le cântărește bine, cuvintele, sau le caută până ce uită ce treabă are cu ele sau, Dumnezeu știe, preferă să scrie în loc să vorbească. Scrie o poezie despre poezie: despre cuvinte, așadar. Probabil ca să învețe să vorbească” “[4, p.401].

Așadar, textualist prin definiție, Bogdan Ghiu lasă să se întrevadă, așa cum observă, pe bună dreptate, criticul N. Manolescu „o altă temă decât aceea a textului însuși și anume una sufletească, a vulnerabilității celui care, scriind, se poate pomeni căzând în lume”[*ibidem*]. Or în acest context, observăm că prin prezența sa la Cenaclul de luni unde, de obicei, tăcea avem a face cu o funcție simbolică a limbajului ca „sursă de dorință, niciodată satisfăcută, de comunicare inter-psihică” [2, p.3]. Poate această reticență în fața limbajului l-a determinat să-și canalizeze poezia pe tematica scriiturii, pe poezia textului etc., această tăcere despre care scria și N. Manolescu denotă rezonanța în imaginar a tuturor modulațiilor limbajului (literă, vocală etc.), mai mult decât atât, toate modulațiile limbajului devin grilă de percepție a lumii, a universului – o dinamică inconștientă a dorinței pasive de a comunica – poate că tema scriiturii este tocmai aceea ce este remanent în ființa umană din suferința de a nu-i fi fost înțelese dorințele pasive, ar fi spus Françoise Dolto. Or explicația faptului menționat ne-o dă însuși poetul în poemul *Când nu apari: A scrie înseamnă a nu vorbi, a tăcea/A te constrânge singur/să taci./ Scriu ca să tac. / Foarte puține, prea puține cuvinte. / Am început să văd cu gura?*

Pe bună dreptate, s-a afirmat că Bogdan Ghiu este „nu numai unul dintre cei mai importanți scriitori ai literaturii noastre actuale, ci și un autor cu un profil foarte interesant, atipic, greu de „prins” într-o formulă. Poet, eseist, poet-eseist și eseist-poet, un intelectual critic pentru care asumarea lumii de azi – prin reflecție, prin limbaj – e indispensabilă, e un mod de a fi...” “[4, p. 9].

Departate de a fi picturală, mai degrabă, aridă, monocromă din punct de vedere stilistic, poezia lui Bogdan Ghiu trimite la desenul crochiu în cărbune sau gravură, iar uneori la arta graffiti. Imagini definatorii ale imaginarului lui Bogdan Ghiu devin elementele-concepte ale scriiturii: pagina, punctul, litera etc. cărora le este atribuită o gamă cromatică. Poetul ca un veritabil gravor utilizează semnele fundamentale linia și punctul pentru a obține imagini complexe. Întrucât Bogdan Ghiu valorifică semnul fundamental, simplu și extrem de economic - punctul (punctul alb, punctul negru) pentru a exprima viziuni profunde, se cuvine să evocăm în acest context simbolismul acestuia: „Definiția geometrică a unui punct este aceea a unei cantități abstracte care nu constă din părți, și de aceea este invizibilă și incomensurabilă. Punctul îi dă naștere și-i marchează și extremitatea unei linii, dar constituie și „condiția limită a abstracției unui volum” și are o complexă semnificație simbolică: aceea de centru, origini, foc, principu al unei emanații și termenul întoarcerii sale; în afara de aceasta indică puterea creatoare și sfârșitul tuturor lucrurilor” [1, p. 209].

Spectrul cromatic atribuit conceptelor menționate mai sus este unul extrem de sărac: *senin* (1 ocurență), *roșu* (3 ocurențe), *verde* (*înverzești* 3 ocurențe), *gri* (1 ocurență) etc. Culorile care participă cu tușe substanțiale la structurarea imaginarului în poezia lui Bogdan Ghiu sunt *albul* și *negrul*. Deși predominând sub forma obsedantă a paginii albe, *albul* reclamă prin simetrie existența *negrului*, astfel că se profilează zona noastră de interes în acest studiu - sensurile poetice ale cromonimului *negru*.

Mai jos propunem concordanțele cromatice ale cromonimului *negru* în opera poetică a lui Bogdan Ghiu.

1.	<i>Punctul alb (care există deja)/și punctul negru (pe care îl pun eu)</i> (Două puncte (Poem))
2.	<i>Împăturită noaptea-n foaie./O-nțep și curge în odaie</i> (Privirea cotită (Indicații de ieșire))
3.	<i>Cu sângele negru, uscat</i> (În drum [spre Sighișoara])
4.	<i>Să fac iar alba, ușoară, pagina neagră, scrisă greu, apăsător</i> (Fragment)/
5.	<i>Există poeți care nu întunecă pagina deasupra căreia și pe care scriu</i> (Daniel, Virgil (o celebrare și o explicație))
6.	<i>Din literă vie, neagră, cu sângele prizonier care singur umple pagina și face gestul cuvântului, textul, totul, ei devin încetul</i>

	<i>cu încetul pagini albă, goală, în care ni se dă de scris (Daniel, Virgil (o celebrare și o explicație)</i>
7.	<i>Nu există decât o singură pagină pentru/ toți când se termină mă întorc/până devine neagră, corpulentă (Cum să scapi până la urmă)</i>
8.	<i>Citeam în întuneric ultimele lumini. De jur împrejur, noptea era o literă în care încercăm să citim cuvinte (Încercarea de a spune tot adevărul)</i>
9.	<i>Scrisul lor se întinde ca o pagină neagră pe fața lumii, neagră peste ochii ei negri (Hașurăm și colorăm (O aventură a cunoașterii)</i>
10.	<i>Voi hașura pagina! O voi împărți și o voi colora în negru. „Uciderea pruncilor”. „Uciderea gândacilor de bucătărie”. Renunț la scris.Hașurez și colorez (Hașurăm și colorăm (O aventură a cunoașterii)</i>
11.	<i>Acum îmi acopăr ochii cu/o cârpă neagră și privesc/înainte (În aerul liber)</i>
12.	<i>Ai băut trei cești de cacao groasă,/neagră/Ai înnebunit pe căldura asta (Pantaloni și cămașă)</i>
13.	<i>Ea are casă, mașină, un număr de telefon./Am să-i duc o pisică neagră, băiat, cu capul rotund (Ioan apocalipsa)</i>
14.	<i>Se face atunci că labirintul se mută/în afara labirintului, acolo unde/numai visul cel negru, cu ochii deschiși, /te oartă cu forța, fără toiag (O vizită la oameni)</i>
15.	<i>Bestia se stinge încet ucisă de visul cel/negru ce rătăcește sub frunte (O vizită la oameni)</i>
16.	<i>Nu trebuie să scrii prea mult, doar să indici. Scrie indicial : nu iese fum (negru, negativitate, umbră) fără foc, dar focul să fie ceresc („origine” deja dispărută, esențial evanescentă: vie prin urme negre.(Ne-poezie)</i>

Așadar, Imaginarul lui Bogdan Ghiu configurează preponderent lumile/universurile în culorile jocului de șah – alb și negru: *Punctul alb (care există deja)/și punctul **negru** (pe care îl pun eu) (Două puncte (Poem).*

În poemul *Misiunea și destinul poetului* regăsim în mod explicit imaginea punctului ca lume (sau a lumii ca punct): *Să ne arate până unde ne putem îndepărta și de la ce distanță, privind înapoi, peste umăr, lumea devine un punct, care e deja literă, mare, goală, cu care*

*începe altceva (textul promis). Bogdan Ghiu tinde să explice el însuși unele dintre conceptele sale poetice, probabil, din grijă pentru maniera în care scriitura sa e receptată de lector. Astfel, poemul Daniel, Virgil (o celebrare și o explicație) ilustrează acest fapt: Poeții se rânduiesc nu unul deasupra celuilalt, ci unul lângă altul, ca două litere puse să promită sens. Ei sunt îngropați acolo unde stă și sensul, la îndemână, aproape, dedesubt, aici. Din literă vie, neagră, cu sângele prizonier, care singură umple pagina și face gestul cuvântului, textul, totul, ei devin încetul cu încetul **pagină albă**, goală, în care ni se dă de scris [...] Rostul poezilor esă devină **pagină albă**, vie, orbitoare, în care stă îngropat sensulviitoarelor scrieri. Cuvintele lor- masă de scris. Pagină care este deja cuvânt. Ce nu se poate citi,, căci nu a fost scris. Cel care a stat vreodată deasupra paginii albe (...) nu poate să treacă (...) dincolo de ea. Nu va putea rămâne aici. Oricât ar încerca doar să scrie, să alunece, să se poată întoarce cu negru, vârful lui va sfâșia hârtia, va ieși(coborî) în lume. Cel care, singurul, a stat vreodată deasupra a simțit cum de atâtea ori fința lui a devenit cerul înstelat al acestui loc*

Din punct de vedere semiotic cromonimele *alb* și *negru* constituie un sistem² în codul poetic supranumit Bogdan Ghiu în care punctul alb este expresia creației lumii/divine, iar punctul negru – expresie a creației poetului. Așa cum fiecare element al unui sistem semiotic/cod își structurează unitățile de semnificare datorită corespondențelor cu celălalt element sau în funcție de raporturile pe care le întreține cu acesta, apare întrebarea dacă *punctul alb și punctul negru (albul și negrul)* se opun în mod polar, dacă sunt ireconciliabile, excluzându-se reciproc? (*Cu scrisul meu tot mai mărunt, mai închis, precum cactușii în pustiu, încercând să umplu paginile mari, reci, deja scrise ale lumii/ Eu, să scriu printre rândurile altora, peste ele.Să fac iar albă, ușoară, pagina neagră, scrisă greu apăsată. Nu scriu pentru a umple pagini, ci pentru a le curăța pe unicele care există, pentru a pune la îndemână pagini albe, curate (Fragment).*

În definitiv, ce presupune acest joc de opoziție *alb – negru* (indiferent de natura determinatului)? Răspunsul ni-l dă însuși autorul: *Există poeți care nici nu scriu, care nu fac decât să prepare viitoarele pagini albe ale poeziei (Daniel, Virgil (o celebrare și o explicație) sau*

---

²Perspectiva semiotică postulează sistemul ca „ansamblu de diferențe care opun unități de aceeași natură și de același statut” [6, p.122].

Scrii, scrii, textul trece în pagină, acoperă pagina cu text, cu alte și alte pagini de text, care nu mai sunt pagini, sunt text, încet, încet rămâi tu pagină, albă, goală, amenințătoare, insuportabilă. Te reduci până la pagina albă din tine. Rămâi –devii – propoziție simplă, clară. Împotriva frazei care e lumea. Singura. (Poem. Lui Mircea Ivănescu); Ei ne-au făcut sensibili la gol! Scrisul lor se întinde ca o pagină neagră pe fața lumii, neagră peste ochii ei negri

Scriu cu un punct. Scriu cu punctul și nu mă pot opri. Voi hașura pagina! O voi împărți și apoi o voi colora în negru ; „Uciderea pruncilor” „Uciderea gândacilor de bucătărie”. Renunț la scris. Hașurez și colorez.

*Punctul alb – punctul negru; pagină albă – pagină neagră; propoziție simplă – fraza; „Uciderea pruncilor” - „Uciderea gândacilor de bucătărie” - toate acestea constituie imagini ce reprezintă două lumi: lumea creației divine – lumea creației poetice (scriiturii). Este cumva vorba de același principiu ca în jocul de șah, în care „faptul însuși de a pune două valori în opoziție dă sensul negrului sau albului. În această perspectivă, nici albul, nici negrul nu preexistă opoziției. Aceste opoziții sunt pur negative: valoarea negrului este de a nu fi alb și viceversa” “[6, p. 120]. Negru dezvoltă aici sensurile de creație, prin negru poetul-scriptor devine „emițător”/creator” de „lumi semantice negre” pe pagina albă, aceste două lumi-puncte având evident valențe comune. Nu trebuie să scrii prea mult, doar să indici. Scrie indicial: nu iese fum (negru, negativitate, umbră) fără foc, dar focul să fie ceresc („origine” deja dispărută, esențial evanescentă: vie prin urme negre) (Ne-poezie). Acest registru simbolic alb-negru intră într-o fascinantă alchimie cromatică *sui generis* reversibilă în sensul că albul devine negru și viceversa în creuzetul scriitorului Bogdan Ghiu: *Să fac iar alba, ușoară, pagina neagră, scrisă greu, apăsător* (Fragment); *Nu există decât o singură pagină pentru/ toți când se termină mă întorc/până devine neagră, corpulentă* (Cum să scapi până la urmă); *Scrisul lor se întinde ca o pagină neagră pe fața lumii, neagră peste ochii ei negri* (Hașurăm și colorăm (O aventură a cunoașterii). Reprezentarea grafică a lumii fiind punctul alb, iar punctul negru al propriei creații.*

În concluzie, opoziția cromatică alb-negru în scriitura lui Bogdan Ghiu răspunde afirmației lui Heraclit din Efes: „Ceea ce tinde să se separe se unește din tonurile cele mai diferite, se compune cea mai frumoasă armonie și totul se naște din discordie” [apud. 3, p.8].

Un alt poem *În drum [spre Sighișoara]* dezvăluie o altă ocurență cromatică - **sângele negru** - metaforă a unui trecut medieval: *Cu altă literă, aceea a lumunii/ascunzând întunericul,/ cu o consoană – obiect medieval/împiedicînd răsufierea, /cu sângele negru, uscat. /Respirația e drum./Vântul este lumina nopții.* Cromonimul *negru* aici participă la prefigurarea ideii de trecut a unui loc - Sighișoara. În general, drumul, după Alain Botton, induce o stare introspectivă, activând emoțiile și ideile cele mai importante din om, iar un drum spre Sighișoara - un loc, un miez al autenticității, al rădăcinii echivalează cu o readucere aminte de sine însuși, de partea care se leagă de un anumit sentiment de neam, de mister, de plenitudine.

Astfel, vectorii semantico-poetici ai cromonimului **negru** la Bogdan Ghiu, cunosc mutații semnificative, distanțându-se mult de matricea mentalului colectiv românesc în care culoarea neagră este culoarea tristeții, a doliului, mahnirii și duhurilor rele etc.

Referințe bibliografice:

1. Boncompagni, S, *Lumea simbolurilor*. București: Humanitas, 2003. – 255 p.
2. Dolto, F, *Opere. Volumul 6. Femininul. Articole și conferințe*. București: Editura Trei, 2005. - 527 p.
3. Fisher, E, *Necesitatea artei*. București: Editura Meridiane, 1968. – 247 p.
4. Ghiu, B, *Opera poetică*. Pitești: Paralela 45, 2017. – 421 p.
5. Manolescu, N, *Istoria critică a literaturii române. 5 secole de literatură*. Pitești: Paralela 45, 2008. – 1528 p.
6. Klinkenberg, J-M, *Inițiere în semiotica generală*. Iași: Institutul European, 2004. - 448 p.

Resurse Web :

7. Aliona Grati, (2011), *Fenomenul literar postmodernist (Note de curs)* Available URL : <http://arhiva.alionagrati.net/Postmodernism.pdf> [accesat 23 august 2018]